

CRISISCOMMUNICATIE BIJ SGG

Magda DUPONT

Een praktijkverhaal

Dit praktijkverhaal geeft een beeld van de strategie hoe we in Ave Regina omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG) binnen de leefgroep. Na een korte situering van Ave Regina, wordt weergegeven hoe de visie op seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag gegroeid is. Tenslotte komt concreet aan bod wie, wat, hoe doet bij een melding van SGG binnen de leefgroep.

Situering van de voorziening

M.P.I. Ave Regina is een residentiële en semi-residentiële voorziening voor kinderen en jongeren met een licht mentale handicap of met ernstige gedrags- en emotionele problemen. Daarnaast is er een tehuis voor volwassen mentaal gehandicapten. Dit verhaal is vooral ontstaan vanuit de ervaring van de jongerenwerking. Wij ressorteren onder het Vlaams Fonds voor Integratie van Personen met een handicap. Ongeveer 30 à 40 % van de kinderen is echter verwezen door instanties van Bijzondere Jeugdzorg.

Ave Regina heeft als opdracht deze jongeren te helpen bij het ontplooiën van hun kansen om zelf hun leven in handen te nemen en hun plaats in de samenleving in te nemen. Samen wer-

ken met ouders, familie, scholen en de ruimere omgeving... is noodzakelijk om dit te realiseren.

Wij werken in een interdisciplinair teamverband en dit verhaal is het resultaat van het denken en handelen van heel wat medewerkers² van Ave Regina.

Een niet te ontkennen realiteit

Seksueel grensoverschrijdend gedrag naar kinderen is een oud probleem. Als de vroegere Zuster Directrice 30 jaar geleden tegen ons, pas afgestudeerde orthopedagogen, voorzichtig sprak over een "milieu dat moreel niet in orde was", dan ging het achteraf gezien wellicht over incest. Alleen waren wij nog te onschuldig om de ware draagwijdte van die woorden te doorzien.

¹ Magda Dupont is Afdelingshoofd Jongerenzorg in M.P.I. Ave Regina te Bierbeek (Lovenjoel). Contact: 016 46 89 11, magda.dupont@averegina.be.

² Mia Dickmans en Claire Jespers gaven hier rond reeds workshop op de Studiedag 'De draad van Ariadne' op 20 februari 1997 in M.P.I. Ave Regina.

SGG is een groot probleem. Een aantal jaar geleden stelden we bij een ruwe screening van de opgenomen jongeren vast dat we bij meer dan 50% van de opgenomen meisjes seksuele mishandeling vermoeden. 35% van de opgenomen meisjes had dit ook gemeld. Bij de opgenomen jongens waren er slechts bij 1 op de 28 kinderen vermoedens van seksuele mishandeling. Bij dit laatste cijfer enige nuancering: jongens kunnen slechts op internaat blijven tot lagere schoolleeftijd. In het semi-internaat vonden we veel lagere cijfers.

Wanneer zo veel jongeren bedreigd werden in hun lichamelijke integriteit, is het zeer voor de hand liggend dat ook zij de grenzen van hun eigen lichaam en van anderen onvoldoende aanvoelen, onvoldoende kunnen verdedigen en onvoldoende respecteren. Dat SGG binnen een voorziening als de onze voorkomt, is eigenlijk zeer logisch, al is het toch telkens ernstig schrikken. Misbruik binnen de leefgroep beschouwen we als de zoveelste uiting van het probleemgedrag van onze gasten. Zij het dan een meer extreme vorm, die bij iedereen veel emoties en reacties oproept, vooral omdat het een zo intiem domein betreft, dat iedereen wezenlijk raakt.

Toen we de Raad van bestuur informeerden over SGG binnen een leefgroep, stelde prof. Igodt dat het totaal niet voorkomen van zo'n problemen eerder zou wijzen op een totalitair controlesysteem dat ontplooiing, groei, experimenteren en opvoeding onmogelijk zou maken. Het was voor ons een riem onder het hart.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen onze voorziening behoort jammer genoeg tot de realiteit van ons werk. Het is niet het fraaiste deel van

ons werk en onze ervaring is beperkt. Ave Regina neemt onder meer omwille van deze problematiek slechts jongens op tot einde lagere school. Wij kozen er bewust voor om geen gemengde adolescentengroepen te hebben. Onze ervaringen zijn dan ook beperkt tot de leeftijdsgroep lagere school. De ouders waren telkens jongens.

Hoe is onze visie gegroeid?

Er is het spoor van **visie op seksualiteit**. Dit is gegroeid vanuit een totaal andere vraagstelling. Opvoeders stelden vragen als: wat wordt er van ons verwacht? Welke normen en waarden leven we voor aan kinderen? Hoe gaan we om met het soms erg verschillend referentiekader van ouders? Met als inspiratiebron een lezing van prof. Burggraeve, vertaalden we onze opdrachtverklaring naar een visietekst op seksualiteit.

Een tweede spoor was **seksueel misbruik**. We zijn begonnen met paniekvoetbal. Vrijdagnamiddag: een kind wil niet naar huis, omdat ze bij de vriend van mama moet slapen. De emoties bij alle betrokkenen laaien hoog op. Walging, verbijstering, soms ongeloof, we moeten iets doen, maar wat kunnen we doen? Schakelen we de politie, de jeugdrechter in? Heel veel vragen, maar op dat moment moest er gehandeld worden...

Om deze crisistoestanden beter te hanteren hebben we vrij systematisch vorming opgezet voor alle personeelsgroepen. Onze basisfilosofie herkenden we erg in het werk van Nagy. Zijn contextuele theorie gaf ons een handvat om te werken met ernstig verwaarloosde of mishandelde kinderen en hun ouders. Een multidisciplinair samengestelde werkgroep werkte een bruikbaar denk-kader en een werkbaar strategie uit.

Eenmaal dat deze thema's een forum hadden, kwam ook snel SGG binnen de leefgroep op tafel... Merken we nog op dat het in dit post-Dutroux tijdperk belangrijk is om een onderscheid te maken tussen normale seksuele spelletjes van kinderen en SGG. Voor ons ligt het onderscheid vooral in het machtsmisbruik.

Strategie binnen Ave Regina

In de voorbije 10 jaar zijn we driemaal geconfronteerd met SGG tussen kinderen in de voorziening. Het ging telkens over 12- à 13-jarige jongens die kleinere kinderen van de groep - zowel jongens als meisjes - seksueel benaderden: handtastelijkheden, 's nachts op de kamers komen, pogingen tot penetratie gepaard met afdreigen, fysieke agressie.

De eerste keren dat we geconfronteerd werden met SGG op de werkvloer hebben we ons laten bijstaan door het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Leuven. Zij hielpen ons om een strategie uit te werken. Wanneer men in de leefgroep - meestal bij toeval of via kinderen die vanuit een andere problematiek opgenomen zijn - op misbruik stuit, heeft dit op zich niet met een falen van de groepsleiding te maken. Het aan het licht komen van misbruik is eerder een signaal dat er goed gewerkt wordt: de groepsleiding is veilig genoeg, het is voor sommige kinderen duidelijk dat er een aantal normen overschreden werden.

Bezint eer je begint. Elk 'misbruik' dient men binnen zijn specifieke context te bekijken. Concreet gebeurt in onze voorziening de interpretatie en de strategiebepaling in de teamvergadering, waarin de groepsleiding, de gezinsbegeleider, de orthopedagoog of psycholoog, de kinderpsychiater en de opvoeder groepschef aanwezig zijn. Elke stap

wordt goed voorbereid, er wordt toestemming gevraagd waar deze vereist is, de strategie moet transparant zijn en de doelstelling is iedereen verder te helpen. De directie wordt hierover geïnformeerd. Bij ons is dat de verantwoordelijkheid van de opvoeder groepschef. Schriftelijke verslaggeving van deze vergadering is nodig

Binnen de teamvergadering moet er voldoende ruimte zijn om stil te staan bij de **gevoelsmatige reactie**, op de eerste plaats van de groepsleiding. Concreet zijn dat reacties als: ongeloof, verbazing (dit kan niet, we zouden dat toch gezien hebben...); paniek (wie is er allemaal bij betrokken, wat zullen de ouders zeggen, wat moeten we nu doen...); schuldgevoelens, gevoelens van incompetentie (we hadden dit moeten zien, wat zullen de ouders nu van ons zeggen, gaan ze ons nog vertrouwen...); kwaadheid, agressie (zowel tegenover de dader als tegenover het slachtoffer: die kan hier niet blijven, waarom heeft hij/zij niets gezegd...); herkenning, verduidelijking (waarom deed die dat, wat was de betekenis van dat gedrag...); geschokte vertrouwensband (waarom hebben de kinderen niets gezegd, ze kunnen toch op ons rekenen, we hadden dit kunnen stoppen...). Het is belangrijk dat er tijd wordt vrijgemaakt om deze cocktail van gevoelens uit te spreken en te delen met elkaar.

Ten tweede moet in dergelijke vergadering de **opvang van kinderen en ouders georganiseerd** worden: afspreken wie wat doet. Bespreken van de maatregelen om de veiligheid te herstellen. Als er dan een gedeelde visie en procedure binnen de voorziening bestaat, geeft dit ook houvast en reduceert dit de paniekstemming. Ook zal de vraag aan bod komen hoe dit moge-

lijk was. Hadden we dit kunnen vermijden? Wat kunnen we in de toekomst doen om dit te vermijden? Indien er werkelijk fouten zijn gemaakt, moeten daar de normale consequenties op volgen. Indien alles correct gelopen is, spreekt een directielid dit ook uit als erkenning en ondersteuning van het team.

Wat gebeurt er concreet met de kinderen?

In de eerste fase is er een vertrouwelijk en ondersteunend gesprek met de melder(s) en alle andere kinderen in de leefgroep. Dit met 2 doelstellingen: informatie inwinnen (De kinderen hoeven niet meer over de feiten te vertellen dan ze wensen. Hun grenzen worden niet opnieuw overschreden.) en het belangrijkste: nagaan hoe er opnieuw veiligheid kan gecreëerd worden. Het moet ook voor de kinderen duidelijk zijn dat dit het belangrijkste doel is.

Met de groep kinderen worden de genomen veiligheidsmaatregelen besproken en worden concrete afspraken gemaakt waar en bij wie ze (anoniem) nieuwe bedreigingen kunnen melden. Immers 'macht' en machtsmisbruik is het grootste probleem. Voor de slachtoffers wordt tijd en ruimte ingebouwd om ervaringen te kunnen vertellen: individueel t.o.v. de meest veilige opvoed(st)er of met meerderen samen. Er wordt duidelijk gesteld wat wel en niet getolereerd kan worden (werken rond grenzen en het recht op afgrenzing). Zo nodig kan therapeutische hulp geboden worden.

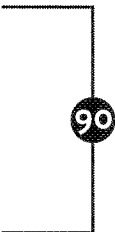
Er is ook een gesprek met de dader(s). De groepsleiding vertelt dat ze weet dat er SGG is, en gaat hierover niet in discussie. Er wordt verwacht dat de

dader de feiten concreet vertelt. Doel hiervan is dichterbij de beleving van de ernst van de feiten en het opnemen van de verantwoordelijkheid voor wat hij deed. Indien mogelijk wordt de anonimiteit van de melder(s) gegarandeerd. Meestal hebben we de dader verwijderd uit de leefgroep om de veiligheid te garanderen. Indien mogelijk hebben we een 'officiële' confrontatie met de 'wet' (veldwachter, politie, gerecht, ...) geregeld, met als doel duidelijk te stellen dat dit gedrag absoluut niet kan, en dat er ingegrepen wordt. Tenslotte wordt ook voor de dader therapeutische hulp geboden of gezocht. Hierin kan de invalshoek van het eigen slachtoffer zijn aan bod komen en kan de betekenis van het SGG bekeken worden.

Al deze gesprekken moeten als veilig en steunvend ervaren worden. In de teamvergadering wordt bekeken of de kinderen in groepjes of alleen bevroegd worden; wie deze gesprekken voert: enkel de aandachtsoepvoeder, een opvoedster voor meisjes, eventueel met 2 opvoeders samen.

De ouders

De ouders van de betrokken kinderen uit de leefgroep worden verwittigd door de maatschappelijk assistent. Doelstelling hiervan is dat de ouders weten wat er gaande is in de leefgroep en dat hun kinderen tijdens het weekend iets zouden kunnen vertellen. De boodschap is best duidelijk zonder melding van de exacte feiten. De kinderen moeten dan zelf deze moeilijke boodschap niet overbrengen. Dit contact met de ouders gebeurt best in een gesprek, per telefoon of indien niet anders kan per brief, binnen een kort tijdsbestek, maximum een week. Indien nodig worden andere betrok-

ken diensten en verwijzers, zoals de consulent van de jeugdrechtbank, ingelicht.

Afhankelijk van de situatie worden de ouders verder ingelicht over de genomen stappen (herstel van het vertrouwen) en wordt het groepsgebeuren gekaderd. Eventueel gebeurt hetzelfde naar de betrokken diensten.

Met de ouders van de slachtoffer(s) of dader(s) volgen persoonlijke gesprekken waarin de feiten benoemd worden, de aanpak uitgelegd wordt én appèl wordt gedaan op de steun van de ouders naar hun kind toe. De verdere stappen in de pedagogische en therapeutische aanpak valt buiten het thema van deze studiedag.

Dit is de procedure zoals we ze willen doorlopen. Natuurlijk ligt niet alles in onze handen. Het is reeds gebeurd dat ouders hun kind meenemen en niet ingaan op onze uitnodigingen voor een gesprek.

Politie en parket

Binnen onze voorziening opteren wij ervoor om in de rol van hulpverlener te blijven. Vandaar dat wij zelf geen klacht indienen. Ouders kunnen dit wel doen. Wij werken mee aan het onderzoek van

de politie. Mensen kunnen ondervraagd worden. Hun opdracht is enkel te antwoorden op vragen en zich te beperken tot feiten. Wanneer kinderen ondervraagd worden, vragen we dat een vertrouwenspersoon aanwezig is. Opgevraagde dossiers worden onder gesloten omslag en met vermelding 'medisch geheim' ter beschikking gesteld van de wetsdokter. We hebben die nooit terug gekregen, maar gelukkig hadden we een kopie. Dit is de verantwoordelijkheid van de directeur of de hoofdgeneesheer.

De media

Hiervoor kan ik alleen putten uit de ervaring van anderen. Zij voelden zich door de media in een situatie gebracht waarin niet spreken onmogelijk was. Houvasten die zij aan hun - negatieve - ervaringen overhouden zijn: het beroepsgeheim en beschikken over klare en duidelijke standpunten, een tekst waar men zich aan houdt. Al bij al hadden zij een zeer onmachtig gevoel: de journalist brengt uiteindelijk zijn verhaal, en niet het verhaal van de voorziening, zelfs al is hij ter goede trouw. In onze voorziening 'gunnen' we de directeur de taak om de pers te woord staan...